

«ЗМІНЮВАТИ ПОТРІБНО НЕ ЛЮДЕЙ, А ПІДХОДИ»

Тема оподаткування завжди була каменем спотикання, адже державі необхідно наповнювати бюджет, а підприємцям потрібно вести свій бізнес, максимально оптимізуючи всі обтяжливі витрати. Про цьогорічні тенденції, проблеми у сфері оподаткування, митного права і трансфертного ціноутворення розповіли партнери КМ Партнери Олександр Мінін, Олександр Шемяткін та Іван Шинкаренко.

Які головні тенденції 2019 р. Ви можете відзначити? Як змінюються підходи контролюючих органів?

Олександр Шемяткін, партнер: Основною тенденцією є те, що податкова знову перебуває у процесі реорганізації. Аналогічно до ситуації з податковою міліцією, коли її ліквідують, вона починає імітувати бурхливу діяльність і демонструє показову статистику. Наприклад, наразі податковий орган звітує про донарахування 20 млрд грн. Проте всі ці донарахування оспоруються, а скільки реально буде сплачено – залишається під питанням. Відчувається повернення до прагнення донарахувати, щоб нарахувати. Постає питання про те, чому так відбувається? Можливо, для статистики проводиться зміна кадрів, але є відчуття, що все це вже було. Так, змінюються «вивіски», можливо, там були реальні наміри змінити систему. Однак вже виникають питання з приводу того, як ці зміни відбуваються. Зокрема, у нас були питання до непрозорого призначення конкурсу. Картинки у Facebook і зміна підходів – це ж зовсім різні речі.

Олександр Мінін, старший партнер: Роботи у нас стало більше. Загалом, це добре (сміються – прим. ред.). До того ж стало легше оспорювати дії податкових органів, тому що їхня кваліфікація погіршилася. Так, у них є бажання більше донарахувати, але виникла велика кількість несправедливих донарахувань. Одним з прикладів стало застосування штрафних санкцій за несвоєчасну реєстрацію податкових накладних. Я думаю, що у податкової також є розуміння, що це не зовсім справедливий механізм, тому що на нарахування податків він жодним чином не впливає. Тобто якщо людина щось пропустила і потім виправить це в податковій декларації, то штраф буде 3-5%, а якщо невчасно зареєструвала податкову накладну, то штраф буде 10% за день та навіть може досягти 50%. За що? Тобто податкова знову стала на шлях здириництва, а принципів змін у бік раціоналізації підходів майже не відбулося.

Іван Шинкаренко, партнер: Щодо трансфертного ціноутворення, варто зазначити, що тенденції дещо відрізняються. Контроль стає більш зрілим, акти – більш якісними. Їх поки що мало, але вже відчувається кваліфікація податкової, де вона може захистити свої позиції навіть на рівні апеляції. Аналізуючи акти та запити, можна зробити висновок, що якась робота з підвищення кваліфікації все ж таки була проведена. Дуже чекаємо на 12 великих кейсів, анонсованих на конференції в Торонто Міністром фінансів України Оксаною Маркаровою, які будуть нам представлені восени. Цікаво, що це за кейси.

Що стосується митниці, то тут не було значних зрушень за останній рік. Є чимало спорів щодо класифікації, де позиція митниці незрозуміла. Наприклад, коли відбуваються спроби перекваліфікувати маленьку дитячу іграшку «бумеранг» у спортивний снаряд. Все це робиться для того, щоб показати якісь цифри, хоча зрозумі-

ло, що в суді вони програють. Бюджет країни від таких дій також не виграє, якщо ще стягнути витрати на правову допомогу.

Здавалося, що ці проблеми вже вирішені, але напередодні створення нової митниці проблеми з кваліфікацією повторюються, навіть коли є рішення суду щодо класифікації, підтверджене в апеляції. Ми не розуміємо ці підходи. Це перехідний період чи щось інше – поки що не зовсім зрозуміло.

Як Ви оцінюєте призначення головами ДПСУ і ДМСУ людей з приватного сектору? Чи відображає це зміни у свідомості українців і прагнення відійти від бюрократичної системи?

О.Ш.: Змінювати потрібно не лише людей на керівних посадах. Насамперед, необхідно змінювати підходи. Наприклад, ДФС на рівні апеляції відмовляє всім у скаргах. За останні 3 місяці не було задоволено майже жодної скарги. Отже, головною проблемою залишається нерівність підходів: комусь можна щось робити, а комусь – ні. Багато компаній перейшли на фінансову звітність за міжнародними стандартами, а податкова починає втручатися у питання щодо дисконтування, застосування нових стандартів (оренда тощо). Не буде принципової різниці від того, хто очолює систему, поки не зміняться підходи до законодавства та адміністрування, доки залишаються механізми для процвітання корупції.

Законопроекти, які ми бачимо зареєстрованими у ВРУ – це знову збільшення тиску на бізнес та загальна «фіскалізація». Складається враження, що економіці України заважають не офшори, не виведення капіталу, не умови, в яких бізнес просто не хоче тримати гроші, а ФОПи, тому що вони не пробивають чеки.

О.М.: Принаймні поки що ми не відчуваємо бажаних зрушень. На нашу думку, суттєво поліпшити ситуацію можуть лише інституційні зміни

(насамперед, на законодавчому рівні), яких сьогодні не спостерігається. Існують ознаки, що певні зміни можливі. Зокрема, визнаний нечинним Указ Президента про надмірні штрафи за порушення в операціях з готівкою, проект закону про виключення ст. 205 ККУ, яка більше використовується як засіб для тиску на підприємців. Такі зміни пропонували достатньо давно. Якщо вони насправді відбудуться, то це буде добре.

На рівні виконавчої влади все те, що відбувається сьогодні, нагадує про прислів'я, що погане дерево не може дати добрих плодів. Так, вже неодноразово писали, що реформування фіскальної служби розпочалося з грубого порушення закону та Конституції на рівні Кабміну. Наразі незрозуміло, завершився чи ні розподіл на податкову і митну службу. Також відсутній закон, який надавав би повноваження Державній митній службі та Державній податковій службі як окремим органам. Якщо немає закону, то Кабмін не може розділити між двома органами повноваження, які були надані законом одному органу.

Загалом, є позитивні моменти, але з огляду на перспективи в роботі.

У нас точно з'явиться більше роботи та підстав для оскарження рішень новостворених органів.

Чи є сенс щось прогнозувати на 2020 рік? Які проекти можуть найкраще стартувати в період непередбачуваних змін?

О.Ш.: Напевно, ми краще скажемо, яких змін нам хочеться (сміються – прим. ред.). Україна взяла на себе зобов'язання щодо впровадження плану BEPS. Новообраний голова Комітету з питань фінансів, банківської діяльності, податкової та митної політики Данило Гетманцев зареєстрував законопроект №1210, який викликав шквал критики бізнесу. Це низка змін до Податкового кодексу, що включає зміни до податку на прибуток у зв'язку з імплементацією плану BEPS (все це вже з 2020 р.). Однак ми хочемо прийняття законопроекту №1185, що передбачає заміну податку на прибуток податком на виведений капітал і запровадження плану BEPS з 2021 р.

Окрім того, ми пропонували зменшення навантаження на фонд оплати праці через скасування ЄСВ у три ета-

пи. Всі розрахунки були надані новій владі. Ми вважаємо, що шлях до виходу бізнесу з тіні (а це 40-50% залежно від сфери) полягає у зменшенні податкового навантаження. Проте поки що ми бачимо, що нова влада все ж таки намагається навести лад через «фіскалізацію» і через тиск на бізнес. Напевно, вони вважають, якщо збільшити тиск на бізнес, то всі швидко вийдуть з тіні. Звичайно, це не так.

Натомість ми наполягаємо на спрощенні процедур і зниженні податкового навантаження на бізнес. Тільки такі дії з боку влади можуть викликати у підприємців бажання сплачувати податки та не переховуватися в тіні. Зміна влади є наслідком нового етапу розвитку свободи в суспільстві. Нова влада має це зрозуміти. Однак податкова не змінюється, такі фіскальні підходи – це вчорашній день і маркер того, що влада не розуміє результатів виборів.

О.М.: Варто зазначити, що економіка дуже залежить від впливу суб'єктивних очікувань. Так, очікування населення можуть формувати економічні тренди. Зростання, яке наразі виникло від позитивних очікувань, може знівелюватися, якщо з'явиться розуміння, що

буде не краще, а гірше. Тобто політика, яка спрямована на короткотривале збільшення надходжень до бюджету, може вилитися в негативні наслідки для економіки країни загалом.

Якщо людям щось не подобається, то у них є два шляхи: тікати з країни в пошуках нових можливостей або бунтувати. Те, що відбулося на виборах, певною мірою можна назвати бунтом, адже це не було голосування за нинішню владу, це було голосування проти усього старого. Однак якщо люди відчують, що ситуація знову погіршилася, у них знову будуть два варіанти. Проте важливо розуміти, що наша система не витримає масової непокори. Наразі деякі кроки нової влади викликають насторогу. Прогнози на 2020 р. важко робити, тому що у влади немає якихось повноцінних концепцій та обґрунтованих дій.

На Вашу думку, чому так відбувається? Чому продовжується політика фіскалізації, якщо прийшли люди з приватного сектору, які знали про всі ці проблеми?

О.Ш.: Тому що система змінює людей. Потрібно змінювати підходи та вводити KPI. Колись я робив дослідження щодо свободи та її впливу на розвиток суспільства, там я пропонував ввести KPI для всіх держслужбовців. Збільшення ВВП на рівні не менше ніж 5% надає право держслужбовцям на отримання основної частини зарплати за підсумками року. Цей бонус може бути значним, якщо ВВП зросло за рік на 6-7%. Більше нічого не потрібно робити. Тоді вся ця «махіна» почне працювати на збільшення ВВП.

Заради чого вони працюють сьогодні? Щоб створити якісь проблеми, а потім їх вирішити. Це імітація бурхливої діяльності. Я не вірю в особистості, важливими є програми та проекти, концепції, куди ми будемо рухатися. На жаль, наразі я не бачу стратегічних планів, напрацювань, обґрунтованих законопроектів. Всі, хто зараз прийшли, думають, що вони роблять щось цінне. Вони будуть «трясти дерево», адже вони – люди з бізнесу, вони вперті та як проектні менеджери мають показати результат.

Які поради Ви можете надати законодавцю, щоб змінити систему, законодавчі акти та вирішити наявні проблеми?

Олександр Мінін, старший партнер КМ Партнери

Іван Шинкаренко, партнер КМ Партнери

О.Ш.: Насамперед, потрібно визначитися з цілями, до чого ми йдемо. Типовим прикладом стосовно тих же податків є ситуація, коли приймається бюджет, потім з'являється дефіцит і цілий рік країна працює, щоб владнати ці штучно створені проблеми. Немає чіткого бачення, що ми хочемо, щоб через 2 роки ВВП країни зросло на 10%, тому для цього нам потрібно здійснити такі кроки.

Наразі найбільші ризики через ринок землі, який незрозуміло за якими

Олександр Шемяткін, партнер КМ Партнери

правилами буде відкриватися, адже правил ще немає, але відкриття ринку вже анонсувалося. Ми провели дослідження і побачили чимало маніпуляцій з цього питання. Наприклад, є інформація, що Європейський суд виніс рішення, яким визнав мораторій незаконним. Ми вивчили це рішення, в якому зазначено, що введена заборона не вважається порушенням, що насправді все виходить з конкретних обставин справи.

Загалом, що таке ринок землі? Коли відбулась перша хвиля відчуження селянами земельних ділянок, відбулось суттєве збільшення кількості ДТП, злочинів у нетверезому стані, збільшення наркоманії тощо. Адже що робити в селі без землі або в місті без роботи? Потім ці люди прийдуть за допомогою до держави, а платники податків, яким держава не дарувала землю, почнуть їх фінансувати. Це велике питання для розвитку країни та для її громадян.

Також це стосується фіскалізації. Що ми хочемо отримати цим фіскальним підходом? Потрібно враховувати, скільки може заробити підприємець, якщо він взагалі не буде сплачувати жодних податків. Якщо він може утримувати на ці кошти свою сім'ю і не звертався за субсидіями до держави, то це вже добре. Якщо у нього забрати ці кошти у прагненні виконати план держави та покарати всіх порушників, які не видають чек, то такому підприємцю буде просто економічно невигідно залишатися в цій країні. Він поїде до Польщі, щоб там працювати.

До речі, було проведене дослідження, що людина, яка залишається в країні, приносить 8 тис. доларів у ВВП, а якщо їде закордон, то присилає лише 2 тис. доларів. Лише на цьому ми втрачаємо 6 тис. доларів. Отже, якщо хтось не сплачує якийсь податок, але він тут живе і працює, то він все одно приносить країні більше, адже він витрачає гроші в Україні, сплачує ПДВ та акциз.

О.М.: Що стосується податків, то хорошим кроком Президента є скасування старих указів. Один з цих указів дуже діставав бізнес – це застосування штрафів за порушення норм з обігу готівки. Це були астрономічні суми! Бізнес відчув значне полегшення, після того як скасували ці укази. Цікавим був досвід у 2005 р. після Помаранчевої революції, коли податківці боялися і не розуміли, як працюватиме система. Тоді протягом пів року не було жодного тиску на бізнес. Попри очікування, за цей час сплата податків, навпаки, збільшилася. Отже, подивимося, що ми втратимо, а що виграємо, якщо певний час не буде жодного контролю і тиску на бізнес. Яка буде різниця? Якщо різниця в 1-2% надходжень, то навіщо витрачати такий адміністративний ресурс для забезпечення цих надходжень.

Існують два стилі впровадження реформ: американський та японський. Американський полягає у швидкому аналізі, прийнятті закону та нав'язуванні того, хто і що повинен робити. Натомість японський метод – це довгий шлях, де спочатку приймають концепцію, довго її обговорюють, щоб кожен зрозумів, що змінюється і навіщо. Цікаво, що в результаті японський шлях часто виявляється ефективнішим, тому що людей не примушують щось робити, а враховують їхню думку.

Які цілі Ви ставите перед собою та перед командою на наступний рік?

О.Ш.: Як нормальні бізнесмени, ми хочемо заробити більше грошей (сміються – прим. ред.). Однак на першому місці для нас стоїть повага, яка досягається якістю послуг та партнерськими відносинами з клієнтом. Часто ми зіштовхуємося з тим, що з нами конкурують компанії, які пропонують менш якісні послуги за менші гро-

ші – верховенства права, необхідність співмірності покарання, забезпечення права на мирне володіння майном.

О.Ш.: Також цікавою була справа про реєстрацію податкових накладних, де ми доводили, що податкову накладну платник взагалі не може за-реєструвати, він лише її подає, а реєструє податкова. Верховний Суд вже прийняв рішення, що дійсно реєстрацію здійснює податковий орган. Таким чином, штраф за нерєєстрацію взагалі є безпідставним, але тут ще потрібно працювати із судом.

Чи існує універсальний секрет успіху для юриста?

О.Ш.: Для успіху юристу потрібні дві речі: надавати якісні послуги та не робити самоціллю заробляння коштів. Юрист не має бути байдужим до справи клієнта.

О.М.: Головне – робити те, що потрібно людям, та розуміти, що основне завдання юриста – забезпечити

ЩО КЛІЄНТ ЗРОЗУМІЄ ТА ЗАПАМ'ЯТАЄ, ТАК ЦЕ ЯКІСТЬ ОБСЛУГОВУВАННЯ

ші. Тому ми хочемо зберегти якість та водночас отримати більше клієнтів, які цінують цю якість.

Поділіться своїми останніми найцікавішими кейсами. Які проекти Вас найбільше надихають?

О.М.: Хочеться більше цікавої роботи. Коли займаєшся одноманітними справами, трохи втрачаєш зацікавленість. Так, ми успішно заробляємо, але хочеться бачити власний прогрес. Наразі склалася цікава ситуація, коли Президент – юрист, Прем'єр-міністр – юрист. Звичайно, вони не практикували, але навчання мало закласти бачення, що право – це, насамперед, справедливість і баланс інтересів.

Щодо цікавих кейсів, то нещодавно ми представляли інтереси МЕТРО КЕШ ЕНД КЕРІ Україна в Конституційному суді та отримали рішення КСУ про визнання окремих положень ПКУ такими, що не відповідають Конституції. Аргументація базувалася загальних положеннях Конститу-

взаємодію між різними ланками суспільства. Адже чому занепадала Римська імперія? Вони втратили соціальні технології. Щоб вийти на той же рівень суспільство витратило майже тисячу років. Що потрібно робити – важке питання. Технічна прискіпливість вже не настільки актуальна, як вміння бути у тренді суспільства, підлаштовуватися під різні умови (наприклад, глобалізацію) та бути потрібним в цих умовах.

І.Ш.: Говорячи про якісні юридичні послуги, необхідно розуміти, що таке якість для юриста. Це обов'язково вміння створювати бездоганні документи. Насамперед, мова йде про якісне обслуговування, адже клієнт, не будучи спеціалістом, не може оцінити, наскільки ідеально ви складаєте документи. Він зможе їх оцінити лише тоді, коли зіштовхнеться з перевіркою. Що клієнт запам'ятає, так це якість обслуговування.

Розмову вела
Дарина Сидоренко, журналіст
«Юридичної Газети»